

A borosjenői nemes és borosjenői és szegedi gróf Tisza család rövid története

Erdős Pál, Geszt (porcsalma@gmail.com)

A borosjenői Tisza család – mint annyi sok más nemesi családnak – legrégebbi történetére vonatkozólag igen gyér adatok maradtak fenn, s ezek egy részénél az összekötő kapcsot legfeljebb a név azonossága nyújtja, ez pedig nem mindig kétségtelen bizonyítéka az egy családhoz tartozásnak.

Tisza személynévvel már az Árpád-ház alatt találkozunk, egy II. Endre király alatt 1211 évben kelt oklevélben Tyza filius Nuuhu nevű udvarnokról van említés, mintegy száz évvel később egy Tisza (Thesa, Thyssa, Tyssa) mester szerepel, aki mint Mária királyné apródja kezdi pályafutását s később mint I. Károly második nejének, Erzsébetnek ajtónállója hű szolgálatai jutalmául Érd, Ladány és Üröm falukat kapta, s ezeken kívül Boros-Jenőn is volt jószágga. De nem a Zaránd vármegyei Borosjenőn, ahol a későbbi Tiszák szerepelnek, hanem Pilis vármegyében (ma Pilisborosjenő).

1327-ben Tiszay Pál Csongrád vármegye szolgabírája, 1341-ben Tisza Jakab fia Bihar vármegyében, Süvegden birtokosok. Itt aztán hosszú időre megszűnnek a különben is gyér adatok, egész a XVI. századig.

Ekkor kap címeres nemességet 1578. április 12-én Rudolf királytól Tisza Tamás feleségével, Orsolyával, gyermekeivel, Mihállyal, Katával, Ilonával és László nevű testvérével egyetemben (1551-ben tért haza konstantinápolyi követségéből). Ez a Tisza címer viszont teljesen más volt, mint a ma ismert Tisza címer, zöld mezőben ágaskodó farkas és hold. Tisza Tamásnak háza, szőlője és földje volt Szatmáron és Tasnádon. Gyermekei sorsát pedig homály fedi.

Mindezek a Tiszák lehetnek a mai borosjenői Tisza familia ősei, de összekötő genealógiai kapcsolás híján minden kétséget kizárólag legelső ősnek Tisza György deákot kell tekinteni.

Aki feleségével és két sógorával együtt 1636. június 21-én I. Rákóczi György erdélyi fejedelemtől Arad, Csanád és Temes vármegyékben a török hódoltsági területhez tartozó vidékeken tizennégy falut és pusztát kapott adományba. A lánya, Erzsébet Csulay György erdélyi református püspök felesége lett.

Fia, Tisza István, aki birtokszerzései és ügyes gazdálkodása, valamint politikai szereplése és Várad védelménél kitüntetett vitézsége által először emelte ki a Tisza nevet a közrendű nemesek sorából.

Tisza lakhelye a Zaránd vármegyei Borosjenőben volt, onnan intézte ügyeit. Közhivatalt is vállalt: 1649-ben Zaránd vármegye szolgabírája, 1651-ben országgyűlési követe, majd alispánja lett. Ambícióját ez nem elégitette ki, s e tekintetben helyzete is kedvező volt, meghitt barátja, a történetíró Szalárdi János és sógora, Csulay püspök az erdélyi fejedelmi udvarnál befolyásos emberek voltak, s célja elérésében hathatósan támogatták.

Így történt, hogy amikor II. Rákóczi György elhatározta magát arra, hogy megszerzi a lengyel koronát, Tisza Istvánt szemelte ki, hogy a török udvart a vállalkozás iránt kedvezőleg hangolja. Tisza István gyermekkorától ismerte a törököt, e mellett ügyes, éles eszű s óvatos embernek ismerték, és erre a szerepre éppen ilyen ember kellett.

1656-ban foglalta el Tisza a kapitányi állását, s bár elég óvatosan járt el, nem háríthatta el Rákóczi bukását, sőt magát is baj érte miatta, mert mikor Konstantinápolyban meghallották, hogy Rákóczi Lengyelországból visszavonul, követtársaival együtt elfogták és a Héttoronyba zárták. 1658 végén innen kiszabadult ugyan, de az idő alatt Borosjenő megadta magát a töröknek, s Tisza Istvánnak egyelőre kilátásai sem voltak, hogy régi birtokaihoz juthasson. Dévára ment s a Barcsay Ákos hívei közé állt, ezután még viszontagságosabb napok vártak rá.

1660-ban Gyulay, aki Rákóczi híve volt, elfogatta, és három hónapig fogságban tartotta. Innen Váradra ment, amelyet nemsokára a török fogott körül. Tisza Istvánt itt az öt bástya közül az ostromnak legjobban kitett Aranyosbástya kapitányává választották s tanulatlan pattantyúsaival 46 napig védte ezt a gyakorlott török tüzérség ellenében, amikor 1660. augusztus 27-én megfogyva és elgyengülve az őrség megadta magát.

Tisza ekkor a szabadon elvonuló őrséggel Debrecenbe ment, ahol harmincadosnak, később Kővár kapitányának tette meg Barcsay Ákos fejedelem. Ez volt a legfényesebb állása, melyet viszontagságteljes élete során kivívott.

Ennek is csak kevés ideig örülhetett, Barcsay fejedelem bukásával újra földönfutóvá lett s Déván húzta meg magát feleségével Doczó Zsuzsannával és leányával, Sárával (dési Alvinczy András felesége) együtt, letűnt a nyilvános szereplés teréről.

A család története Tisza György által elkezdett és Tisza László által 1748-ban befejezett országos hírű perrel folytatódik, az ügyvédje Lehoczky Dávid volt. Olyan ellenfelekkel kellett megküzdenie a kisjenői uradalomért, mint a császári ügyész vagy Rajnárd modenai herceg.

Azonban csere folytán Geszt és Mezőgyán falukat kapta meg a hozzátartozó pusztákkal együtt: Vátyon, Begécs, Bogyoszló, Mátéháza.

1761-ben megnősült, választottja az előkelő és gazdag bályoki Hégen-Szénás Rebeka volt, akitől a halál elszólította 9 év házasság után, az akkor 26 éves Rebeka itt maradt a hatalmas birtokkal és két kiskorú gyerekkel.

Az előbbi feladatot nagy nehezen ellátta, míg a másikat úgy oldotta meg, hogy beíratta a gyerekeket a debreceni református kollégiumba.

Idősebb fia István, 1800-ban Bécsben öngyilkos lett, míg László Bihar vármegye főjegyzője és országgyűlési követe lett.

1795-ben megnősült, feleségül vette Teleki Lajos és Tholdy Sára leányát, Katalint, 9 gyermekükből öt érte el a felnőtt kort: Karolina (1797, férje báró Egloffstein Adalbert), Lajos (1798), Amália (1803, férje báró Lederer Károly altábornagy), Vilma (1805, férje regliczei és luznai báró Luzénszky Pál császári-királyi kamarás), Paulina (1812, férje sóvári Soós Tamás).

Tisza Lajos (Nagyvárad, 1798. augusztus 5. – Geszt, 1856. augusztus 20.) Bihar vármegye főispáni helytartója, császári-királyi kamarás.

Szülei: Tisza László (1765-1831) és Teleki Katalin (1777-1820). Felesége: széki Teleki Juliana (1805-1863) grófnő.

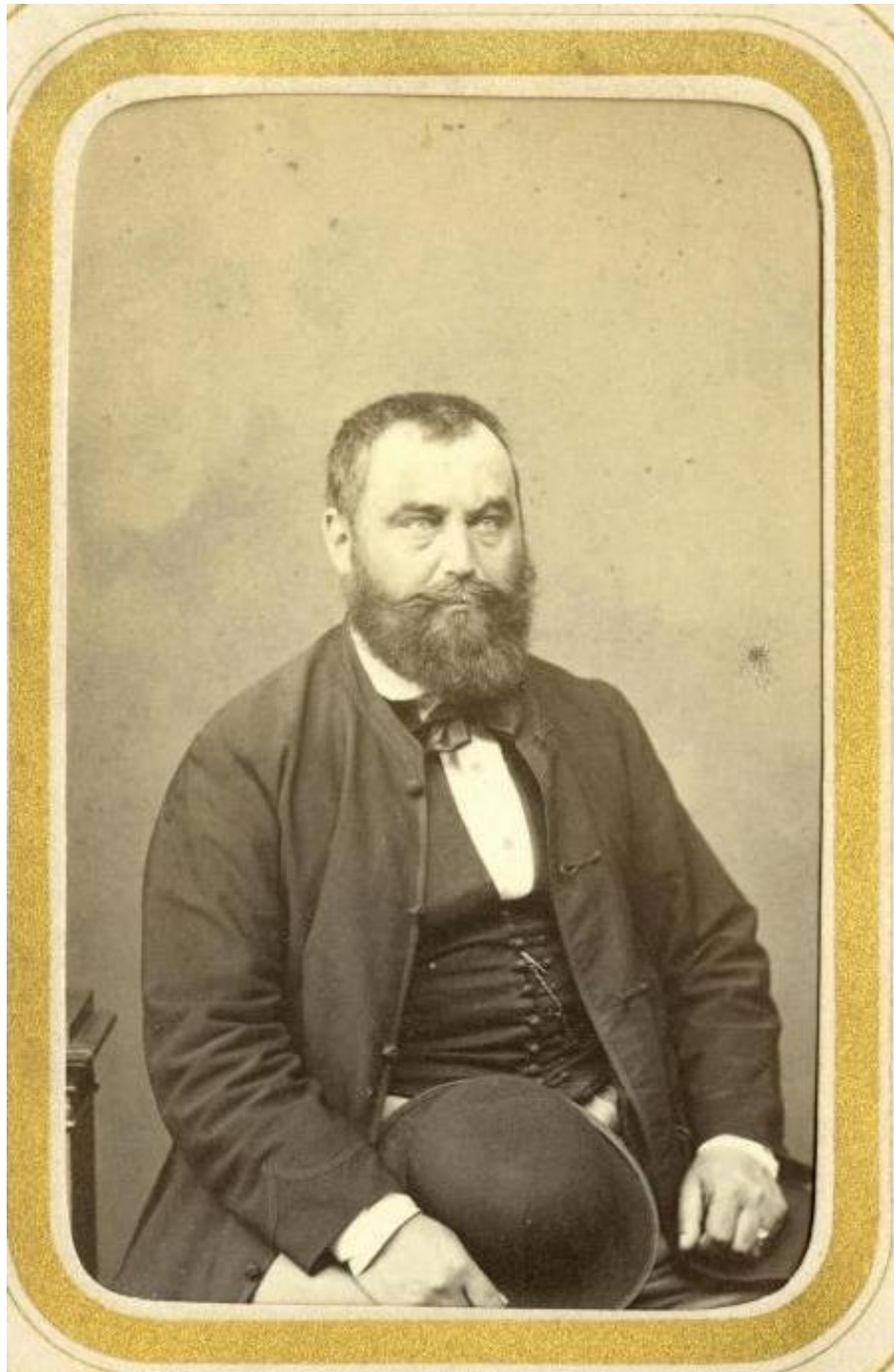

Tanulmányait a geszti szülői háznál kezdte 1809-1810 között Igaz Sámuel író és 1810-től pedig Rész-Ensel Sándor ügyvéd vezérlete alatt. A gimnáziumot Debrecenben végezte, majd Bécsbe ment és ott két évet töltött el. 1814-1818 között elvégezte a debreceni jogakadémiát. A közigazgatási ismereteit a Bihar vármegyei főbb hivatalnokoknál, majd gróf Majláth György országbíró mellett tanulta. 1825-ben Bihar vármegye első aljegyzője lett. 1825. március 7-én Marosvásárhelyen házasságot kötött széki Teleki Julianna grófnővel Bécsben, 1823. július 25-én – I. Ferenc által kiadott királyi engedéllyel, mert menyasszonya még 18 éves volt. 1829-ben Bihar vármegye főjegyzője, 1831-ben a nagyszalontai református egyházmegye segédgondnoka volt. 1832-ben Bihar vármegye első alispánja és országgyűlési követe lett. 1837-ben ismét Bihar vármegye első alispánjává választották meg.

1841-1848 között Bihar vármegye főispáni helytartója volt. 1848-ban visszavonult a politikai élettől a geszti birtokára gazdálkodni. 1856-ban hunyt el Geszten, ötvennyolc éves korában.

Fiai:

Tisza László (1829-1902) 1848-as honvéd főhadnagy, országgyűlési képviselő, református főgondnok, politikus.

Felesége németprónai Holles Otilia (1831-1904).

Négy gyermekük született: Ilona (1855-1925, férje gróf Tisza István), Etelka (1857-1931, férje Zeyk Károly), Jolán (1860-1948, férje gróf Bethlen Pál), Anna (1862-1918, férje Sándor János).

1848 elején királyi táblai felesküdt jegyző (jurátus). 1848. március 15. után beállt nemzetőrnek, később mint főhadnagy a Nádor huszárokhoz, majd a Miklós huszárezredbe lépett át, és főhadnagyi ranggal dandárparancsnoki segéd lett. 1848 végén a szerencsétlen kimenetelű móri csatában megsebesült és a Nagyvárad melletti Püspökfürdőben keresett gyógyulást, itt érte a világosi fegyverletétel híre is. A felgyógyulása után hadifogságba esett, de megmenekült. Miután sebei miatt a besorozástól is felmentették, kiment Berlinbe, ahol másfél évet töltött komoly tanulmányok közt, majd Párizsba és Angliába utazott a politikai intézmények megismerése és az elméleti és gyakorlati közgazdaság tanulmányozása céljából. 1852-ben visszatért Erdélybe, és mint az erdélyi gazdasági egyesület alelnöke a mező-nagy-csáni 9281 katasztrális hold terjedelmű mintagazdasággá alakított birtokán gazdálkodott. A lovaregylet megalapításának is az egyik kezdeményezője volt. Sokat buzgólkodott a protestáns egyház érdekeiben, mint a nagyenyedi református egyházmegye gondnoka. 1860-ban bekapcsolódott a politikai életbe.

1861-ben Torda vármegye főispáni hivatalát felajánlották neki, de nem fogadta el, helyette Bihar vármegye tenkei kerülete választotta meg országgyűlési képviselőjéül, és mint ilyen jelent meg a pesti csonka országgyűlésen. 1863-1864 között Torda városa egymás után négyszer választotta meg követének a nagyszebeni tartománygyűlésre. Az 1865. évi elnapolt kolozsvári gyűlésen Torda vármegyét képviselte. 1866-ban megjelent a pesti országgyűlésen.

1884 óta Krassó-Szörény vármegye bogsáni kerületének országgyűlési képviselője volt, a Szabadelvű Párt tagja. 1887-ben a képviselőház legrégibb tagjainak egyike, képviselte a tordai és a lugosi kerületeket. A véderőbizottságnak és a honvédegylet központi választmányának volt az elnöke, a déli vasúttársaság igazgatósági tagja és a bécsi általános biztosító társaság budapesti vezérképviselője. Birtokai: Mező-Nagy-Csán és Nagygyanté uradalmak, valamint Eperjes, Hárombokoralja egy kis része, Kisgyanté és Nagykút lapos.

Tisza Kálmán (Nagyvárad, 1830. december 10. – Budapest, 1902. március 23.) földbirtokos, miniszterelnök, országgyűlési képviselő, politikus.

Felesége: hocheneybachi, dürnai és neuhausi Degenfeld-Schonburg Ilona (1839-1913) grófnő, császári-királyi csillagkeresztes palotahölgy.

Gyermekei: István (1861-1918, felesége Tisza Ilona (1855-1925)), Paulina (1862-1941, férje báró Radvánszky Béla (1849-1906)), Kálmán (1867-1947, felesége Keglevich Erzsébet (1879-1920) grófnő) és Lajos (1879-1942). 1848-ban a Batthyány kormány vallás- és közoktatásügyi minisztériumában segédfogalmazó volt, a honvédelmi bizottmányt Debrecenbe is követte. Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc leverése után másfél évre, külföldre emigrált. 1855-ben a nagyszalontai református egyházmegye segédgondnokává választották. 1860-ban visszautasította a Bihar vármegyei főispáni tisztséget. Az 1861. évi országgyűlésre Debrecen város I. kerülete választotta képviselő-

jéül és a képviselőház alelnöke volt. 1865-ben Debrecen megválasztotta országgyűlési képviselőjéül. 1867-től a dunántúli református egyházkerület világi gondnoka volt. Megteremtette a Szabadelvű Pártot és előbb belügyminiszter, majd 1875-1890 között miniszterelnök volt. 1881. november 28-án a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja és 1888. május 4-én tiszteletbeli tagja lett.

Az utolsó politikai beszédét 1901. szeptember 3-án mondta Nagyváradon.

Az 1901. évi általános választáskor megbuktatták és mandátumot csak 1902. január 12-én kapott. 1902-ben bekövetkezett haláláig pártjának egyik prominens tagja maradt. Birtokai: Csonkapapi, Geszt, Kocsord, Nagygyanté és Zsidó (ma Vácegres) uradalmak, valamint Csegőd, Győrtelek, Mátészalka és Vadász.

Köztudott, hogy Jókait Tisza Kálmánhoz szoros barátság kötötte, bizonyítja ezt az is, hogy mikor az író adósságai miatt rokona, Hegedűs Sándor felkereste a miniszterelnököt, hogy segítségét kérje. Tisza Kálmán közbenjárására sikerült visszafizetni a felvett kölcsönöket.

Fiai:

Tisza István (1861-1918) belügyminiszter, korának egyik legjobb lovasa, miniszterelnök, politikus, református főgondnok, valóságos belső titkos tanácsos.

Felesége: borosjenői Tisza Ilona (1855-1925).

Gyermekei: István (1886-1918) és Julianna (1889-1894).

1869-1874 között, mint magántanuló nevelkedett a geszti kastélyban, a nevelője Géresi Kálmán a pesti református főgimnázium tanára, 1874-től Nagy Ferenc ügyvéd volt. 1875-ben a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem jog- és államtudományi karán elkezdi tanulmányait. 1875. július 10-én leérettségizett a debreceni református kollégiumban, melyen jelen volt a nagyapja gróf Degenfeld-Schonburg Imre is. 1877-78-ban a berlini egyetemen jogot tanult. 1879. június 3-án letette a jogtudományi államvizsgát. 1880-81-ben önkéntesi éveit töltötte a debreceni huszárezredben. 1880. március 17-én és szeptember 20-án letette az első és a második államtudományi szigorlatot. 1881. február 26-án a budapesti Pázmány Péter tudományegyetem jogi és államtudományi karán tudorrá avattatott. 1885-ben házasságot kötött a nála hat évvel idősebb unokatestvérével, Tisza Ilonával, az esküvő Kolozsváron volt a Farkas utcai református templomban. 1886-ban szabadelvű párti programmal az erdélyi vízaknai kerület mandátumával bekerült a képviselőházba.

1890-ben a Magyar Ipar- és Kereskedelmi Bank elnöke lett, a bankot ekkor hozták létre és egyike volt a legfontosabb gazdaságfejlesztő szerveknek, 1902-ben a bank megbukott, ő pedig lemondott az elnökségről. Az 1890-es években apja kívánságára közgazdasági munkát és állásokat vállalt, igazgatósági tagja volt az Adria tengerhajózási részvénytársaságnak és a rimamurányi-salgótarjáni vasműveknek, 1893-1902 között elnöke volt a magyar takarékpénztárak központi jelzá-

logbankjának. 1897-ben a nagybátyja Tisza Lajos grófi rangját örökölte két testvérével, Kálmánnal és Lajossal együtt.

1898-ban a Magyar protestáns irodalmi társaság választmányi tagja, 1907-től alelnöke és 1915-től pedig elnöke volt. 1899-ben a dunamelléki református egyházkerület tanácsbírája lett. 1902-ben a tiszántúli református egyházkerület megválasztotta tanácsbírájának, erről a tisztségről azonban lemondott, mert még ugyanebben az évben a nagyszalontai református egyházmegye gondnoka lett. 1903. június 17-én Ferenc József őt nevezte ki Magyarország miniszterelnökévé, kormányalakítási kísérlete sikertelen volt. 1903. november 3-tól 1905. június 18-ig miniszterelnök és belügyminiszter, 1904. március 3-ig a király személye körüli miniszter volt. 1903. november 21-én elfogadtatta a párhuzamos képviselőházi üléseket, délelőtti és délutáni üléseket. 1903. december 16-án megindult az ő politikáját támogató Az Ujság napilap. 1904. március 1-jén belügyminiszterként rendeletet adott ki a vidéki szocialista agitáció megakadályozására. 1904. március 5-én, beterjesztette a képviselőházban a házszabályok megszigorítására vonatkozó javaslatokat, öt nappal később visszavonta. 1904. október 7-én levélben értesítette az ugrai választóit, hogy szigorítani kívánja a házszabályokat, ez volt az ugrai levél. 1905 januárjában a választásokon a pártja megbukott. 1906. április 11-én a koalíciós Werkerle-kormány kinevezése után feloszlotta a pártját és visszavonult. 1907 májusában a dunántúli református egyházkerület főgondnokává választották. 1909. november 27-én a király őt bízta meg a kormányalakítással, de ő nem tud támogatást szerezni politikájának. 1910. február 19-én a koalíció bukása után megalakította a Nemzeti Munkapártot, még ugyanebben az évben a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta, az akadémiai székfoglaló beszédjének címe Sadowától Sedanig. 1911-ben Magyar Figyelő címmel folyóiratot alapított, a szerkesztője Herczeg Ferenc lett. 1912. május 22-én a képviselőház elnökévé választották. 1912. június 4-én a munkapárti többséggel letörte a képviselőházi obstrukciót, az ellenzéki képviselőknek nem adta meg a szót és megszavaztatta a véderőtörvényt. 1912. június 7-én Kovács Gyula ellenzéki képviselő a képviselőházi ülésen háromszor is rálőtt az elnöklő grófra, de a golyók célt tévesztettek. 1913. június 10-től 1917. június 15-ig miniszterelnök, közben 1913. július 21-ig, majd 1914. augusztus 22-től 1916. január 16-ig horvát-szlavón-dalmát miniszter, 1915. január 13-tól 1915. május 29-ig a király személye körüli miniszter volt. 1913-ban Igazmondó címmel, eszméinek és politikai rendszerének megismertetésére néplapot alapított. 1914. július 7-én a közös minisztertanács a Szerbiának küldendő ultimátumról tárgyalt, határozat nem született, mert ő mint magyar miniszterelnök fenntartásait fejezte ki. 1917. júniusától katona. 1917. október 13-án átvette a debreceni 2. honvéd huszárezred parancsnokságát az orosz harctéren. 1917. október 28-tól a debreceni egyetem teológiai díszdoktora lett. 1918. augusztusában és szeptemberében az olasz harctéren teljesített szolgálatot. 1918. október 17-én a képviselőházban elismerte, hogy a központi hatalmak elvesztették a háborút, még ugyanezen a napon Lékai-Leitner János sikertelen merényletet kísérelt meg ellene. 1918. október 31-én a budapesti Városligetben található Hermina út 35. szám alatti Róheim-villa emeletén meggyilkolták. 1918. november 3-án temették el Geszten a régi református temetőben lévő családi kriptában, a temető lelkész Szabó István volt. 1921-ben a debreceni egyetem felvette a nevét, a várostól szobrot is kapott, amely Kisfaludy-Stróbl Zsigmond munkája. 1923-tól hat kötetben jelentek meg összes munkái, 1930-37 között

négy kötetben képviselőházi beszédei, az előbbieket az MTA, az utóbbi köteteket barabási Kun József adatta ki. 1932. október 2-án a Mária Terézia rend káptalanja elismerte érdemességét a tiszti arany vitézségi éremre. 1941. január 14-én Horthy Miklós kormányzó, mint a Vitézek Főkapitánya, a vértanúhalált halt gróf Tisza Istvánt hozzátartozói kérelmére a tiszti arany vitézségi érem alapján vitézzé nyilvánította.

Fia: ifjabb Tisza István (1886-1918).

Felesége csíkszentmihályi Sándor Jolán (1893-1969, második férje dr. Rakovszky Iván belügyminiszter).

Három gyermek született a házasságból: Lajos Kálmán (1914-1974), Jolán (1916-1998, férje báji Patay József) és József (1918-1938).

Tisza Lajos Kálmán 1941-ben megnősült, feleségül vette az észti származású Brennert Grétát, akitől öt gyermeke született: György, István, József, László és Ilona.

Tisza Lajos Kálmán és családja volt a geszti kastély és uradalom, valamint Nagykovácsi utolsó tulajdonosa.

A főváros 1944. évi ostromát a II. kerület Nyúl utcai 10. szám alatti Rakovszky villában véselték át, ahonnan Ausztrián keresztül Argentínába, majd az Amerikai Egyesült Államokba kerültek, ahol a család jelenleg is él.

A Tisza család tagjai és leszármazottai jelenleg az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Finnország, Kanada, Magyarország, Németország, Románia, Svájc területén élnek.

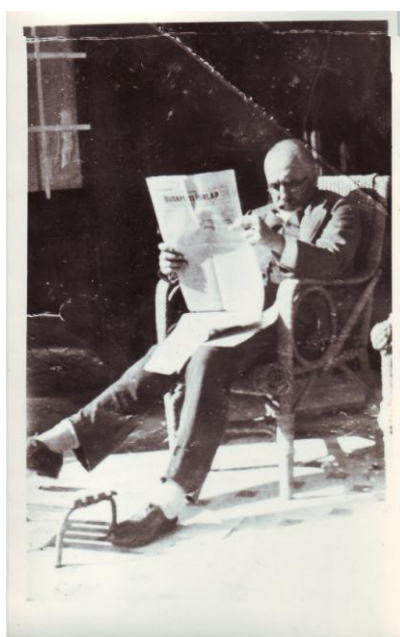
Tisza Kálmán (1867-1947)

A középiskoláit Debrecenben végezte, a jogot Budapesten és Heidelbergben hallgatta. Egyetemi tanulmányainak befejezése után nagyobb külföldi utazásokat tett. Önkéntesi évét Debrecenben, a 2. honvéd huszárezrednél szolgálta le, amelynek tartalékos főhadnagya volt. Külföldi utazásáról visszatérve gazdaságának szentelte magát. 1897-ben megnősült, felesége Keglevich Erzsébet grófnő lett, gróf Keglevich Gábor és ebeczki Blaskovich Klementina lánya. Az 1910. évi általános választásokon a nagyszalontai kerület nemzeti munkapárti programmal képviselővé választotta a Justh párti Babó Mihállyal szemben. A vízügyi és a földművelésügyi bizottság tagja. Három gyermekük született: György (1898-1980, felesége Vékás Erzsébet), Imre (1899-1916) és Erzsébet Aimeé (1914-1991, férje gróf Teleki Mihály).

Tisza Lajos (1879-1942).

A tiszántúli református egyházkerület tanácsbírája, Bihar és Szatmár-Ugocsa-Bereg vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, I. világháborús hadirokkant, felsőházi tag, földbirtokos, volt főrendiházi tag.

Tanulmányait a budapesti, a berlini és a heidelbergi egyetemeken végezte. 1895-ben az érettségi vizsgát kitüntetéssel végezte el. 1897-ben örökölte nagybátyja, Tisza Lajos grófi rangját két testvérével, Istvánnal és Kálmánnal együtt. 1899-ben államvizsgát tett, utána Németországban különböző gazdasági egyetemeken egészítette ki tanulmányait, majd hazatérve a volt Vilmos vagy 5. honvédhuszárezrednél szolgálta le önkéntesi évét, ezután visszavonultan a kocsordi birtokán gazdálkodott az I. világháború kitöréséig. 1915 tavaszán súlyosan megsebesült a zempléni harcokban, az orosz harctéren, sebesülésének nyomait haláláig viselte. 1916. december 30-án, IV. Károly király koronázása napján, a budai Mátyás templomban aranysarkantyús vitézzé avatta és az örökös jogú főrendi családok sorába emelte. 1917-ben rokkantnak nyilvánították századosi rangban. 1919 után visszavonult a közélettől és azóta a kocsordi és a szakolyi uradalmain gazdálkodott. 1921. január 12-én szakolyi birtokából 30 katasztrális hold földet és 2 házhelyet adományozott vitézi telkek céljára. 1922-ben Mátészalka község képviselőtestületének volt a tagja. 1922. április 22-én kocsordi birtokából 31 telket adományozott vitézi telkek létesítésére. 1927. január 8-án választották meg felsőházi tagnak 146 szavazattal. 1932. december 30-án Szakoly község képviselőtestületének tagja lett, mint virilista. 1937-ben a Szatmár-Ugocsa-Bereg vármegyei mezőgazdasági bizottság elnöke és rendes tagja, népjóléti és munkaügyi biztos. 1939-ben felsőházi tag és a szakolyi református egyház főgondnoka. 1942. február 20-án hunyt el Kocsordon, sírja a kocsordi református templom kertjében található. Kitüntetései: katonai érdemkereszt és Károly csapatkereszt. Birtokai: Kocsord és Szakoly uradalmak, valamint Győrtelek és Mátészalka.

Tisza Lajos (1832-1898) a Lónyay-, a Szlávy- és a Wenckheim-kormány tagja, 1867-1871 között Bihar vármegye főispánja, az 1879. évi Szegedi árvíz újjáépítési kormánybiztosa, több külföldi kitüntetés tulajdonosa volt.

1847-ben leérettségizett a filozófiai osztályból a debreceni református kollégiumban. 1848-ban végezte el felsőbb tanulmányait, majd Szűcs Lajos ügyvéd vezetése alatt a jogi tanfolyamot. Az 1848-1849. évi szabadságharc leverése után Berlinbe ment, ahol a Fridericianumban jogot hallgatott, majd hosszabb utazást tett keleten, és beutazta Egyiptomot is. Külföldi útjából hazatérve főleg a református egyház és iskola terén fejtett ki nagy tevékenységet. 1861-ben az ugrai kerület országgyűlési képviselője és a Határozati Párt híve volt. 1865-ben Deák-párti programmal újra az ugrai kerület országgyűlési képviselője, 1867-1871 között Bihar vármegye főispánja lett.

Az 1870-ben megalakult Fővárosi Közmunkák Tanácsának első alelnöke és vezetője volt. 1871 nyarától az Andrássy-, a Lónyay- és a Szlávy-kormány közmunka- és közlekedésügyi minisztere, de 1873 végén lemondott. 1873-ban a titkos tanácsosi címet és a Vaskorona-rend harmadosztályát kapta meg. 1874-ben a dicsőszentmártoni kerület választotta országgyűlési képviselőül. 1879-ben a szegedi nagy árvíz után Szeged város újjáépítési királyi biztosa lett. 1881-től a Lipót-rend nagykereszttese volt. 1883. december 22-én magyar grófi rangot kapott, melyet 1897-től bátyja fiaira és ezek utódaira is átruháztak (jelenleg csak az Amerikában élő Tisza családtagok használják a grófi címet). 1884-től állandóan mint Szeged város I. kerületének országgyűlési képviselője foglalt helyet a parlamentben. 1885. március 14-től a dunamelléki református egyházkerület főgondnoka, a pesti református egyház főgondnoka, a Deák-szobor, valamint az új parlament építési végrehajtó bizottságának elnöke, a delegációban ismételten elnök volt. 1892-től 1894. július 10-ig a király személye körüli miniszter és kultusz-miniszter volt. 1893-ban a kőszegi hadgyakorlat alkalmából a Vörössas-rend I. osztályát kapta II. Vilmos német császártól.

Tisza Domokos (1837-1856) Arany János tanítványa, költő.

1851-1852 nyarán Arany János volt a nevelője, aki a kísérleteit is irányította. Később súlyos tüdőbaj támadta meg, állapotán 1854-1856 közötti olaszországi és egyiptomi tartózkodása sem tudott már segíteni. Verseit Tisza Domokos hátrahagyott versei (Pest, 1857, második kiadása Budapest, 1889) címen kiadta édesanyja, sajtó alá rendezte és előszóval ellátta Arany János.

Források

Erdős Pál: Geszt község történeti életrajzi lexikona. Kézirat. Geszt, 2004-2013

Jókai és Laborfalvi Róza. Hegedűs Sándorné Jókay Jolán emlékiratai. Budapest, 1926

Kempelen Béla: Magyar főrangú családok. Budapest, 1931

Kempelen Béla: Magyar nemesi almanach 1867-1909. Budapest, 1910

Komáromy András: A borosjenei Tisza család ősei. Turul 1895

Márki Sándor: Arad és Zaránd vármegyék nemes családjai II. Arad, 1895

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és leszármazási táblákkal XI. Pest, 1865

Országgyűlési almanach 1910-1915. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól. Szerk.: Végváry Ferenc, Zimmer Ferenc. Budapest, 1910

Pálmány Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825-1848 I. Budapest, 2011

A Szerző adatgyűjtése 1997-2012